

O noso Magosto

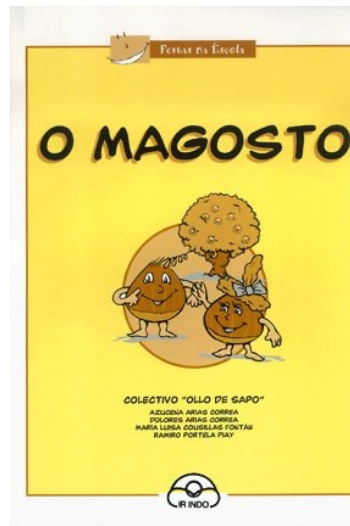
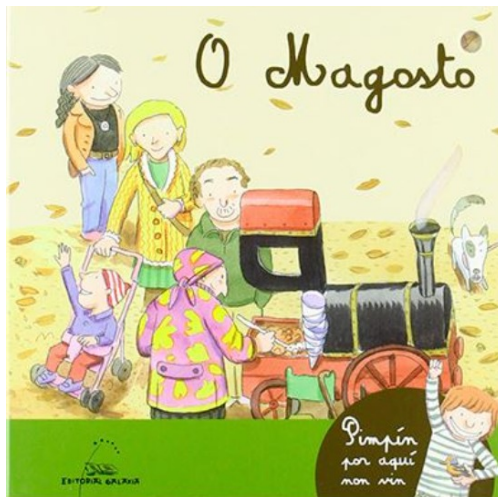
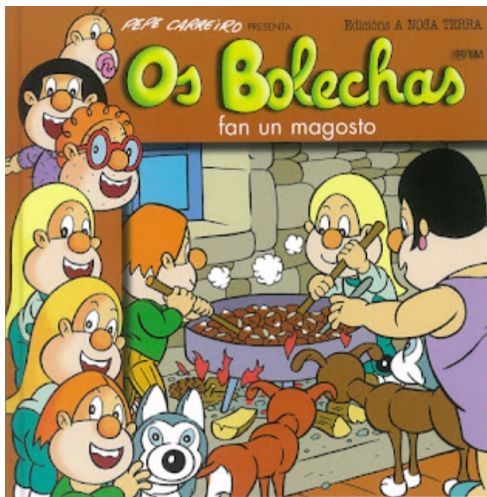
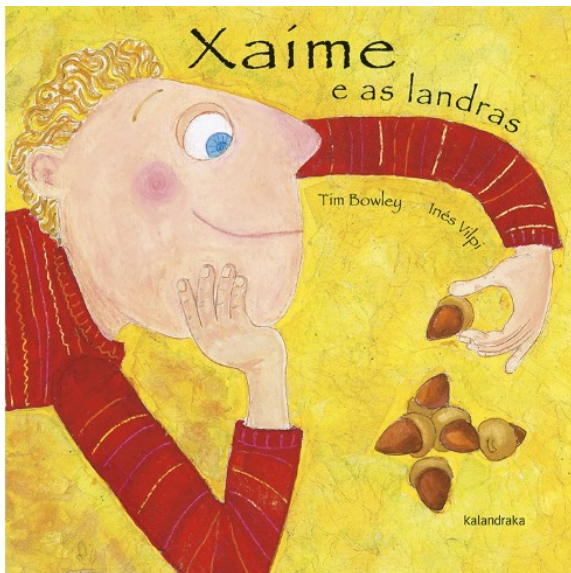

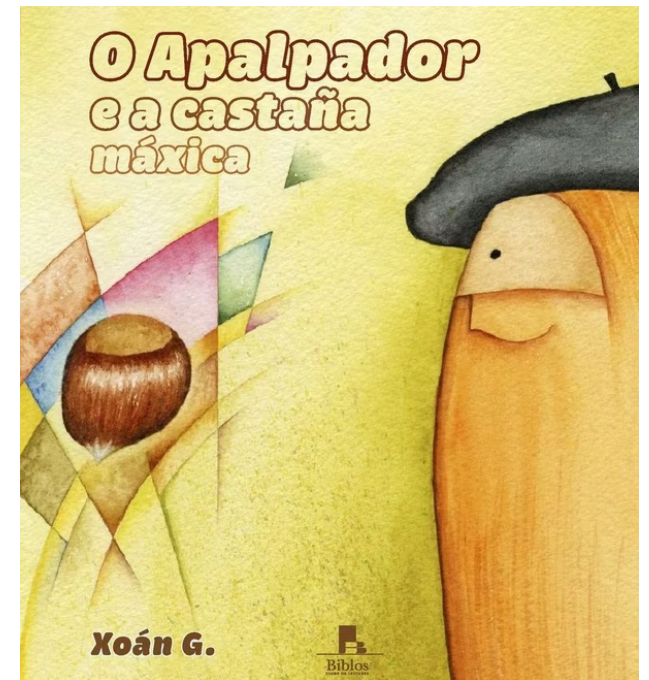
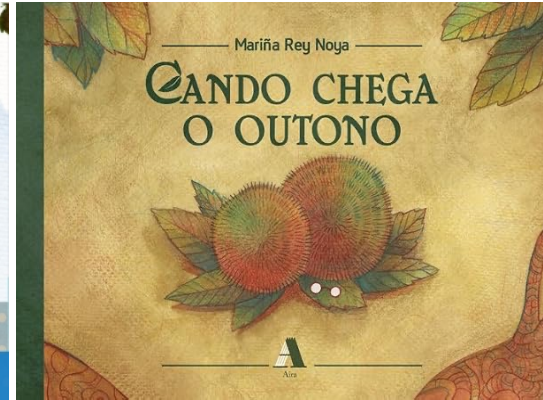
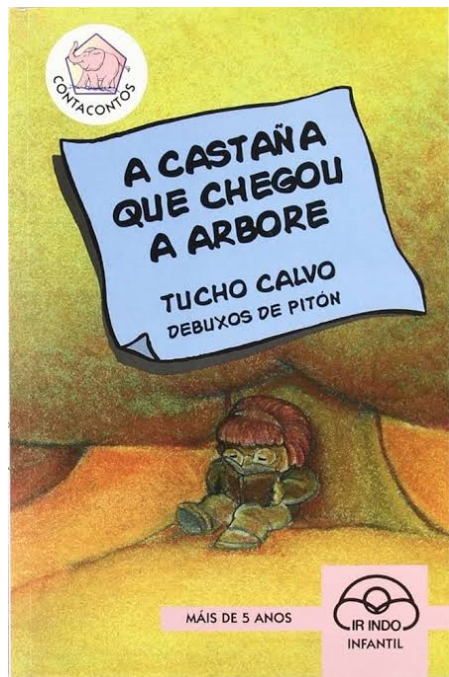
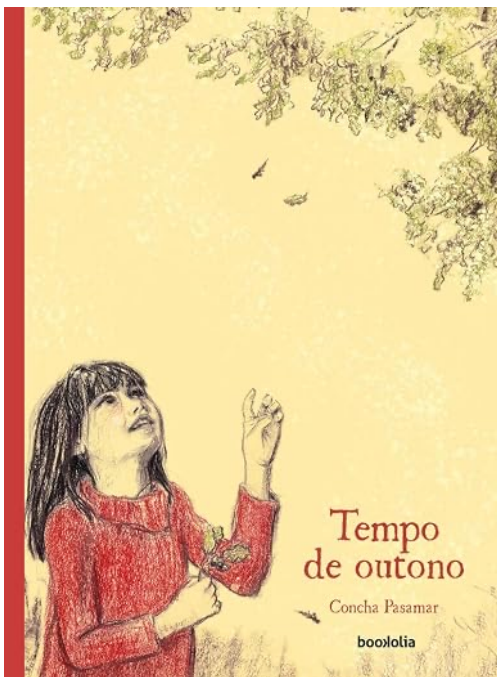
Entre a festa e a tradición...

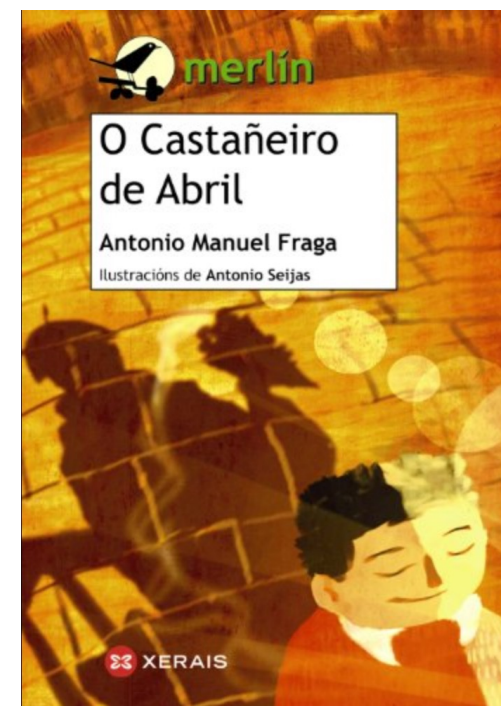
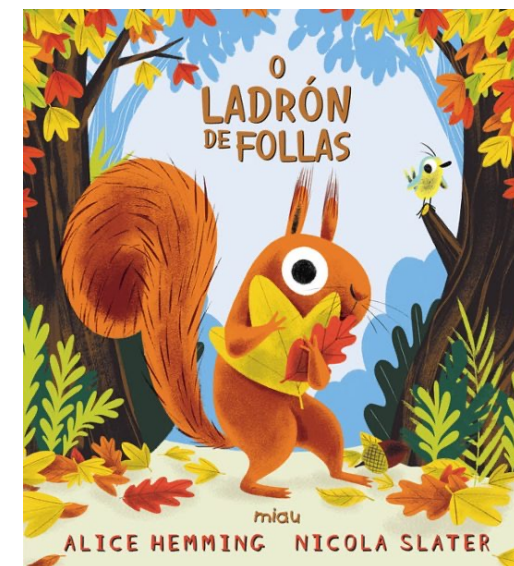
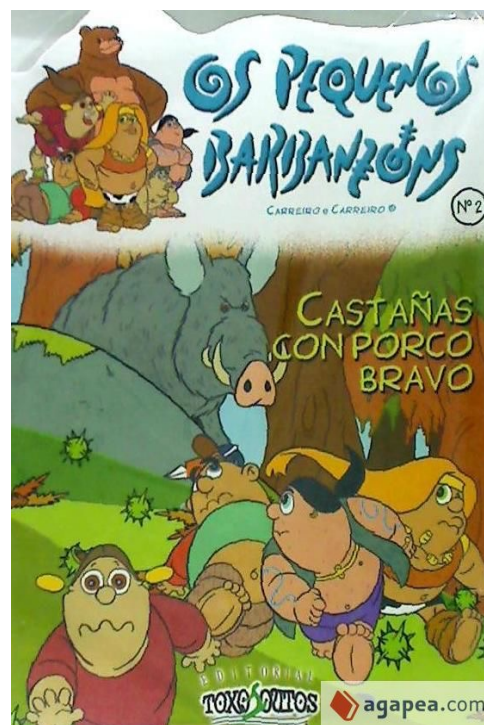
En tempos de outono!

Libros de interesse para a infancia

A castaña na literatura galega

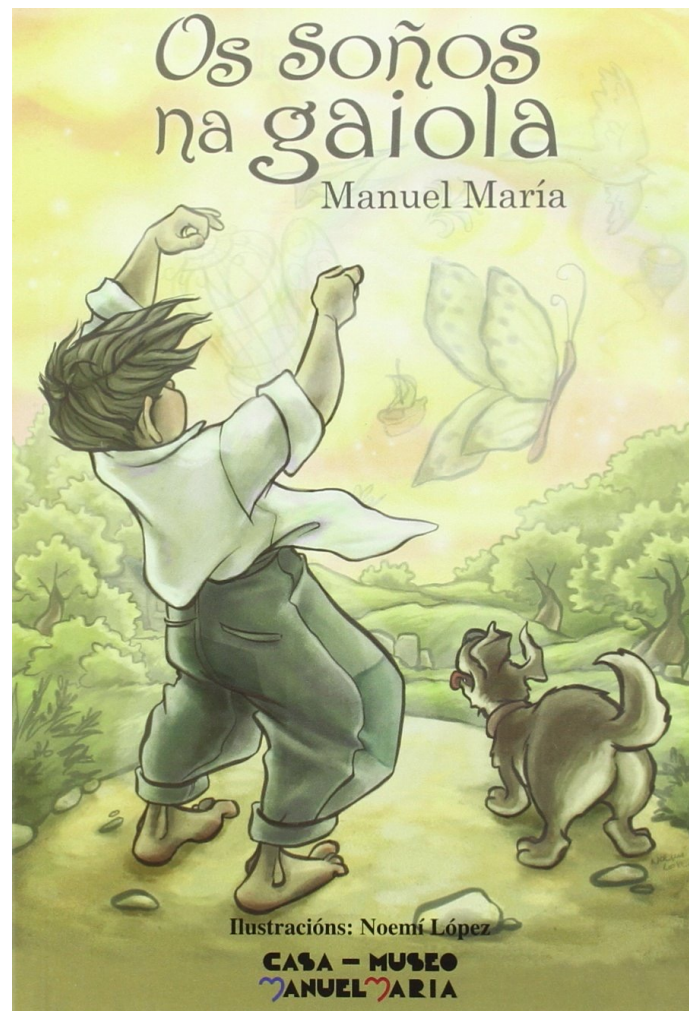
O ourizo

Co seu ouro vello, mol,
o ourizo ouriceiro
toma o sol
no bico dun castiñeiro.

Tal un señor moi mandón:
no bico dun castiñeiro
o ourizón
toma o sol moi riseiro.

O ourizo está moi ledo
coa súa casa ben pechada
-ouh, que medo!-
de espiñas toda cercada.

Quer botar unha risada
e os seus dentes arregaña
case un nada:
e xa fuxiu a castaña...!

Manuel María

O Magosto

"E d'esta sorte pasamos
A noite con grande gosto,
De parolar nos cansamos,
E defuntado o magosto
C'as meniñas rebuldamos."

Francisco Anón

Os versos do poeta berciano...

"En bon amor e compañía
co mosto e castañas, presto
se papan toda a merenda
i alegres tornan pra o pueblo.
A xente de máis posibles
ou Señoritos, o mesmo
van ós campos de jolgorio
dos magostos co pretesto.
Cargaos levan os fámulos
ca merenda nunhos cestos
composta de an
guilas, truitas,
polos, pampalliños tiernos,
e sobre todo empanadas
con salmón ou lomo dentro."

Antonio Fernández Morales

O poema
de
Florencio Delgado Gurriarán...

“Inda que rendas non cobre,
no outono de ouro vai cheo
o seu verdecente pazo
o ourizo, bon cabaleiro,
e cando olla tal tesouro
o ourizo, que xa vai vello,
sorri, e ao sorrir amostra
a nobreza do seu peito”.

O poema
de
Curros Enríquez...

"Aí ven o mayo
De frores cuberto...
Puxéronse á porta
Cantándome os nenos;
Y-os puchos furados
Pra min estendendo,
Pedíronme crocas
D'os meus castiñeiros”.

No comezo
de
Cantares Gallegos de Rosalía de Castro...

ROSALÍA DE CASTRO

Cantares gallegos

Edición de María do Cebreiro

XERAIS

«Has de cantar,
que che hei de dar zonchos;
has de cantar,
que che hei de dar moitos».

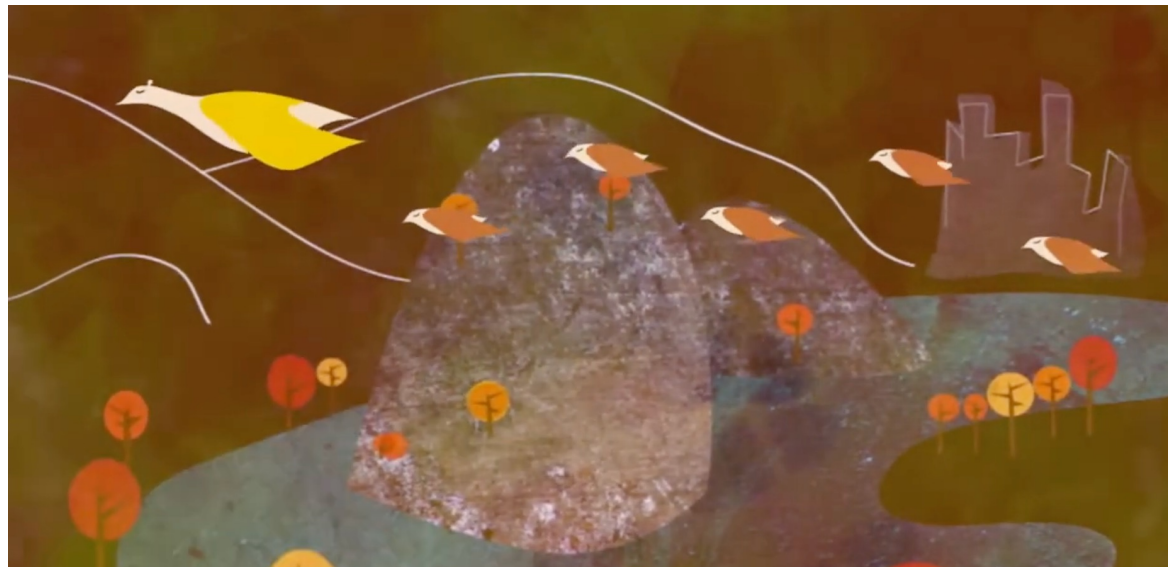
Música de interesse para a infancia

Outono - Uxía Lambona e a Banda Molona

No outono — Kókiti Música

O outono xa se acerca — Casa do Neno

Sol de outono — Luar na Lubre

Chegou Magosto — Jesús Pareja

Canción de Magosto 13 Lúas — Mercedes Rivera

O Rap do Magosto

Cantigas da cultura popular

Acabáronse as castañas,
secáronse os castiñeiros,
acabáronse as rapazas;
quedan os mozos solteiros

"Acabáronse as vendimas
ahí veñen as esfolladas
para comer coas nenas
catro castañas asadas".

As castañas son castañas,
os ourizos son ourizos;
os ollos da tua cara,
para min son dous feitizos"

"Canta a rula, canta a rula,
canta a rula naquel souto;
Probiño daquel que espera
polo que está na man doutro".

Ditos populares: a nosa tradición oral

“As castañas queren en agosto arder e en setembro beber”.

“Agosto seco, castaña en cesto”.

“Polo magosto, castañas e mosto”.

“Auga de agosto, nen bo viño nen bo magosto”.

“Castañas no Nadal saben ben e parten mal”.

**“A castaña no ourizo
eu ben sei como ela fai,
dende que pinta madurece
e dende que madurece cae”.**

**“Castañiñas a roer,
piolliños a nacer”.**

**“No outono veñen as castañas
que nós comemos con moitas ganas”.**

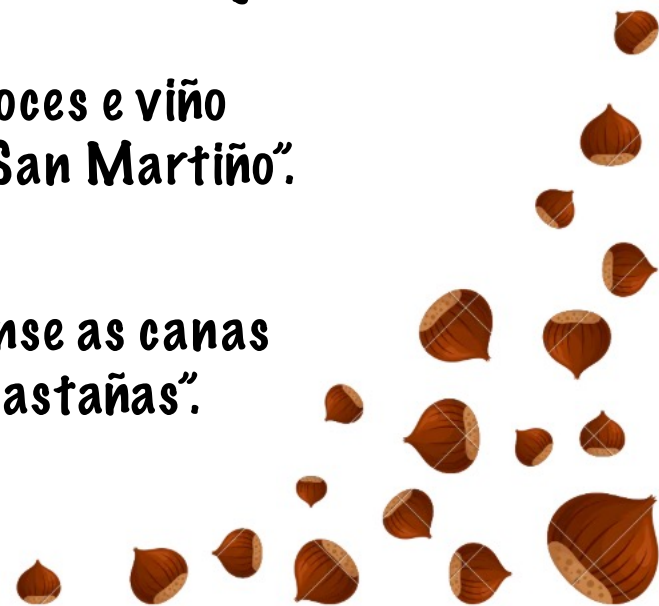
**“Con castañas e viño novo
xa non morre o pobo”.**

**“Castaña que cae no camiño
deixa ao amo vense comigo”.**

**“Castañas, noces e viño
son a ledicia de San Martiño”.**

**“En decembro vense as canas
e ábreanse as castañas”.**

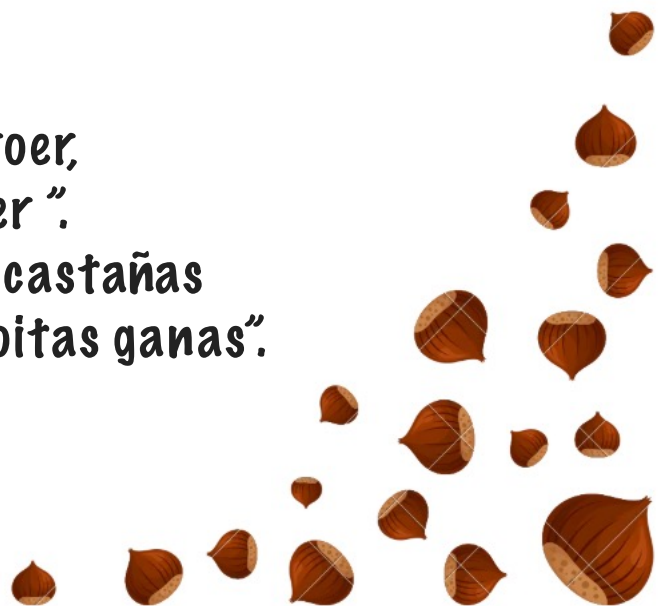
Reparamos no seu significado...

**“A castaña no ourizo
eu ben sei como ela fai,
dende que pinta madurece
e dende que madurece cae”.**

**“Castañiñas a roer,
piolliños a nacer ”.
“No outono veñen as castañas
que nós comemos con moitas ganas”.**

Reparamos no seu significado...

“Por san Quintín castañas ao rolín”.

...

A sabedoría popular

Reparamos no seu significado...

Adiviñas: a nosa tradición oral

Teño unha coroa e non son rei
vivo nun ourizo e ben dura son.
No magosto todos me queren comer.
Que son? (A castaña).

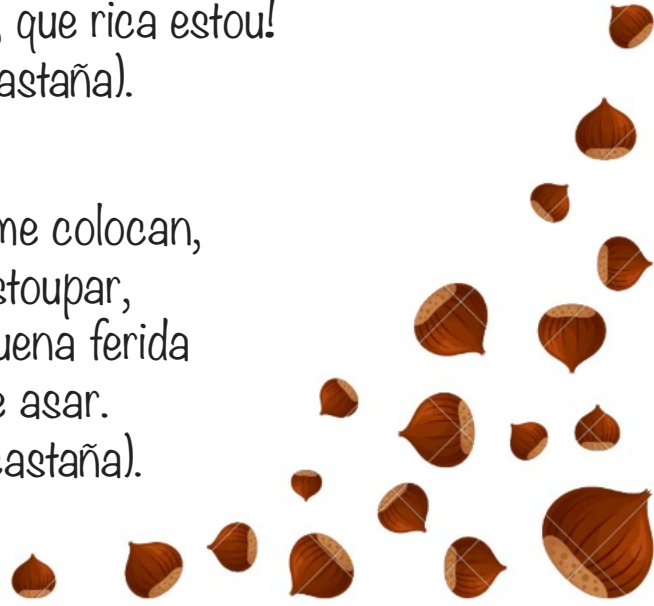
Boto fume cara ao ceo,
dou calor sen ser o sol,
e no magosto son o centro.
Que son? (A fogueira).

No outono dou un froito,
redondiño e saboroso,
e no magosto son famoso.
Que son? (O castiñeiro).

Teño moitos pinchos,
pero non son ourizo de mar;
gardo dentro un tesouro
que che gustará probar.
Que son? (O ourizo da castaña).

Caio das árbores no outono,
son marrón e moi redonda;
se me asan na fogueira, que rica estou!
Que son? (A castaña).

Sobre as brasas me colocan,
e para non estoupar,
fanme unha pequena ferida
antes de me asar.
Que son? (A castaña).

Expresións cotiás: a nosa tradición oral

Auga de castañas: dise do café frouxo.

Quedar en auga de castañas: algo que non tivo importancia.

Estalarlle a castaña na man: cando un cae na propia trampa.

Non estar para asar castañas: non ter ganas de festa.

Sacarlle as castañas do lume: librar a un dun problema.

Darlle unha castaña: zurrarlle na cara.

¡Toma castaña!: levar un chasco.

¡Pegarse un castañazo!: Pegarse un golpe forte. Estoupou como unha castaña: unha explosión seca.

¡Manda castaña!: Algo que non ten xustificación, que sorprende a un.

Preguntamos aos nosos maiores: que outros ditos populares, expresión cotiás e adiviñas coñeces
sobre as castañas e o Magosto?

Mete o teu dito no cesto...

No reverse escribe:
Nome do/a informante e lugar de recollida

Outono

Propostas didáticas

Magosto

(1)

Paseando polos montes...

Observamos

Apañamos castañas abrindo os ourizos cos pés

Despois identificamos o tipo...

Pesámolas, contámolas, realizamos seriacións por tamaño...

Petelamos?
Sacamos as castañas dos ourizos...

As cores do outono

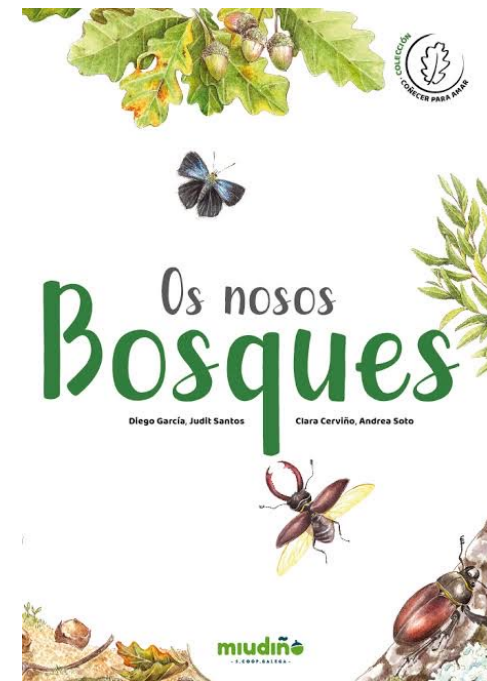

@habitaciondealex

As follas caídas

As árbores

(2)

Observamos e escoitamos paisaxes de outono

Enmarcamos paisaxes do outono

Captamos aromas do outono

Creamos unha espiral con elementos do outono

Creamos unha composición con elementos do outono

(3)

Indicador de vento

Medimos elementos do outono

Ordenamos por tamaños elementos do outono

Reloxo de sombra

Estampamos con color

Va pegada ao debuxo

Creamos pegadas

Inventamos unha secuencia

Miramos máis de cerca

Sentimos as pegadas

Experimentamos coas texturas e coas cores

A castaña é...

- Froito seco do outono.
- Fai moitos anos era consumida no lugar da pataca..
- Recibe outros nomes en galego como:

Degaros, restelas ou restrelos: castañas que caen do ourizo cando están maduras.

Bolercas ou croucos: castañas abortadas, pequenas ou malogradas que quedan dentro do ourizo.

Maiolas ou maias: castañas secas e sen pel.

Bulote: castaña cocida ou asada.

Zonchos, mamotas, mamudas ou zamelos: castañas cocidas con casca.

Baloca, cagoxa ou croca: outras denominación que recibe.

Facemos colares de zonchos

- Coñecemos as variedades de castaña galega.

- Coñecemos os tipos de castañas galegas.

Que tipos de castañas observamos
na nosa contorna próxima?

A folia do castiñeiro

Observámola?

Prensámola?

A castaña provén do...

- Ourizo.

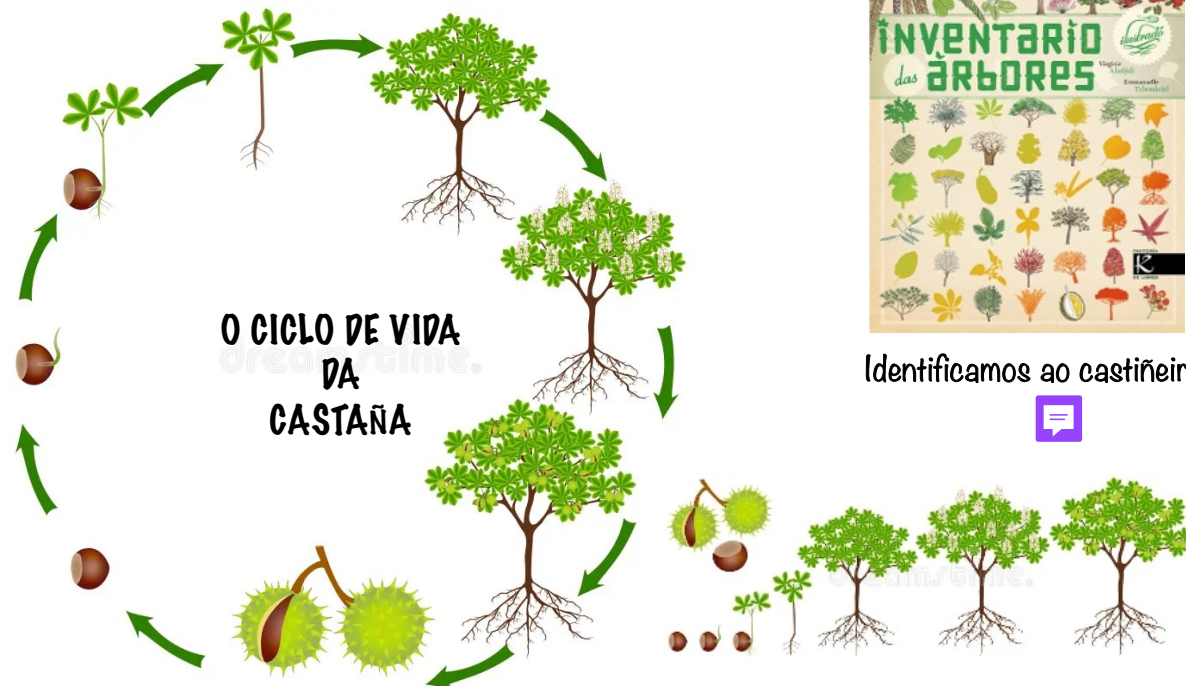
- Os castiñeiros viven nos soutos.

- Nos castiñeiros.

O ciclo de vida da castaña é...

Identificamos ao castiñeiro

Plantamos un castiñeiro...

Coñecemos o seu proceso de xerminación

As castañas poden comerse...

Crudas

Cocidas

Asadas

Secas

Moídas (en farinha)

Confitadas

Practicamos o oficio?

Escultura de "A Castañeira" (en Ourense)
creada polo artista Xosé Cid

- É un oficio, cada vez máis minoritario, tradicionalmente exercido por mulleres.
- Consiste na venda de castañas na rúa nun posto fixo ou móbil.
- Asóciase ao proceso de asar castañas e servilas nun cucurucho.

- Asamos.

- Facemos cucuruchos.

- Espenicamos castañas.

O oficio na actualidade

Un asador de castañas

Obxectos

#xogandocoMPG

Tambor das
castañas

Trátase dun asador con forma cilíndrica que serve para asar castañas, Colocado sobre unha fonte de calor e dándolle voltas mediante a barra que o atravesa.

Ficha:

- Ano: 1950, ca.
- Material: Ferro.
- Procedencia: Vilar do Courel, Vilarmor (San Vicente), Fologoso do Courel (Lugo).
- Doazón de Juan Sánchez Rodríguez.

Museo do
Pobo Galego

- É unha festa que se celebra na época do outono.
- A palabra "magosto" provén do latín: "magnus ustus" (gran lume).
- Celébrase para dar grazas polas colleitas (principalmente de castañas) e para honrar aos difuntos, xunto con outras festas como o Samaín.
- Esta festa lévase a cabo xeralmente entre o 1 de novembro (festividade de "Todos os Santos") e o 11 de novembro (San Martiño).

- Ásanse castañas ao aire libre e bébese viño, sidra, chourizos, empanada ou queimada.
- Lévanse a cabo rituais como saltar as cacharelas, pintar a cara cos restos de carbón e cinza etc.

Como se celebra o **Magosto** na túa localidade?

Sobre o **Samain**...

“Polo San Martiño, peóns ao camiño...”

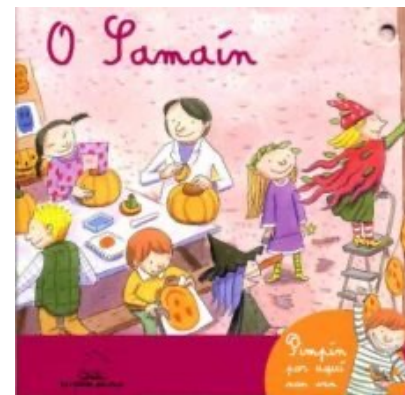

Coñeces algún outro dito sobre esta festividade?

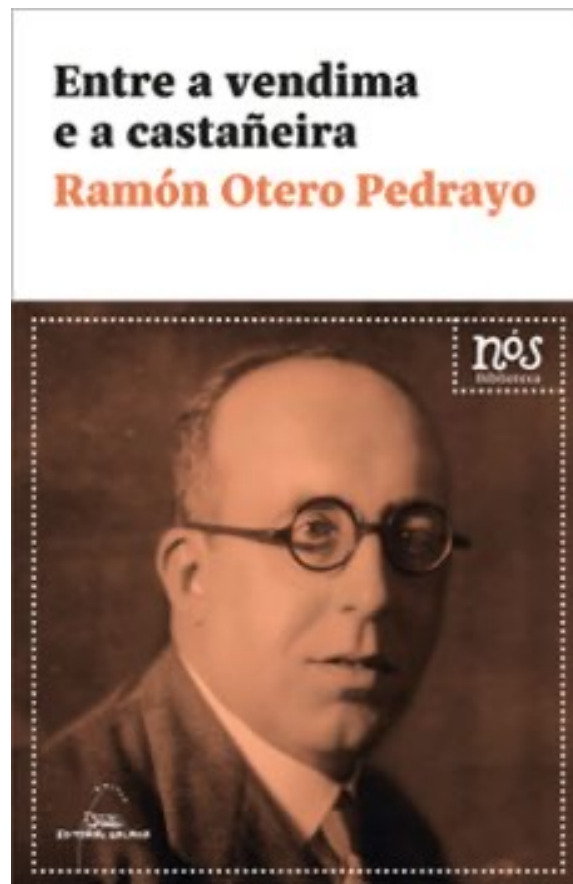
Mete o teu dito no cesto...

No reverse escribe:
Nome de/a informante e lugar de recollida

No Samain — Paco Nogueiras
Samain — Uxia Lambona e a Banda Molona

Para saber máis...

Crema de castañas

Flan de castañas

Bombóns de castañas

Sopa/caldo de castañas

Pan de castañas

Tarta de castañas

Preguntamos aos nosos maiores: que outras receitas tradicionais galegas coñeces nas que o ingrediente principal é a *castaña*?

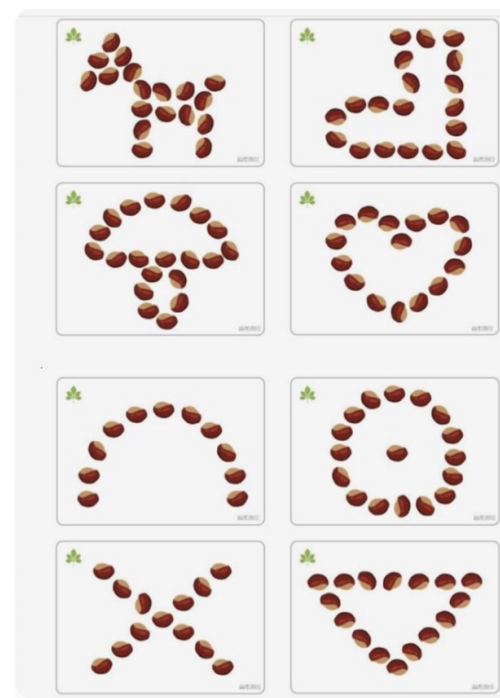

Mete a túa receita no cesto...

No reverse escribe:
Nome do/a informante e lugar de recollida

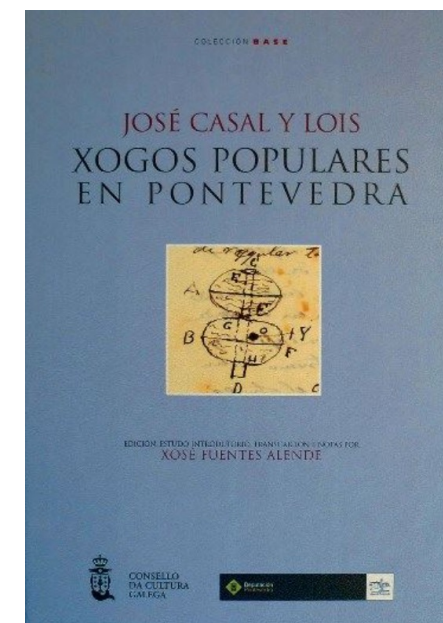
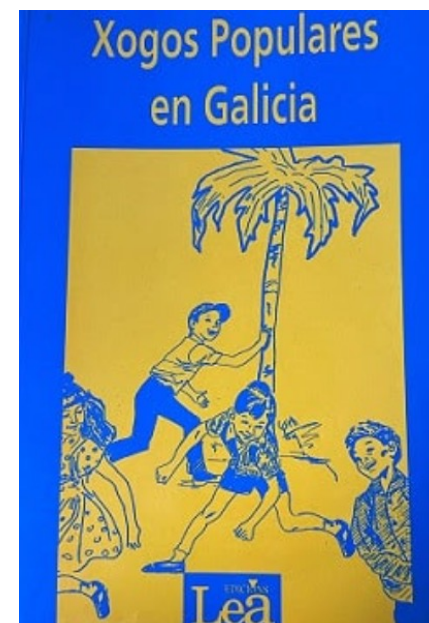
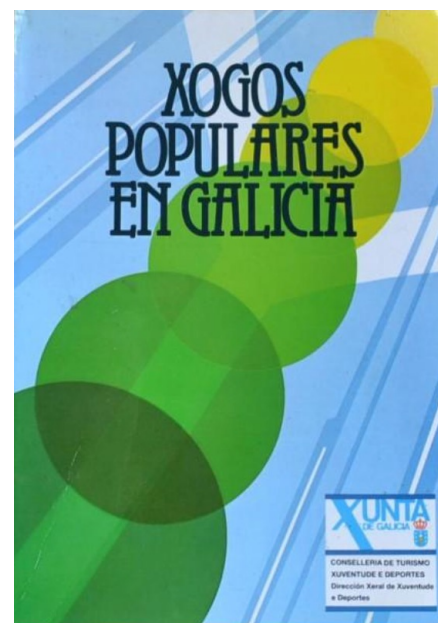
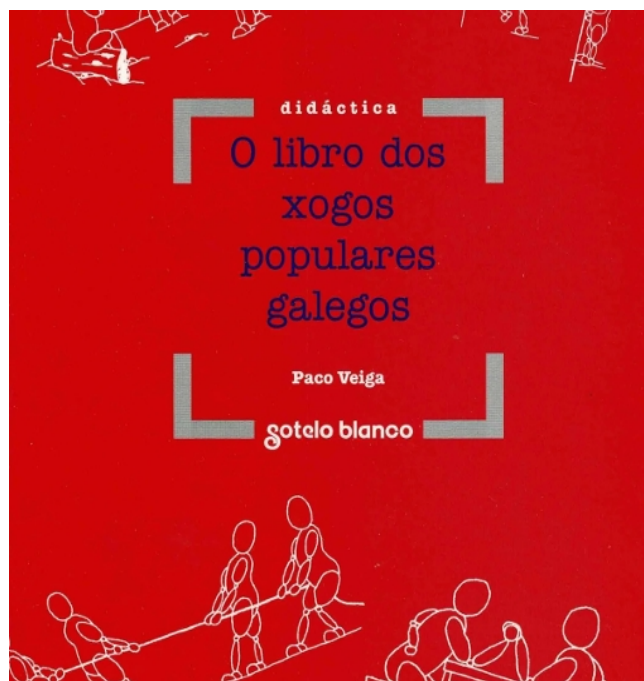
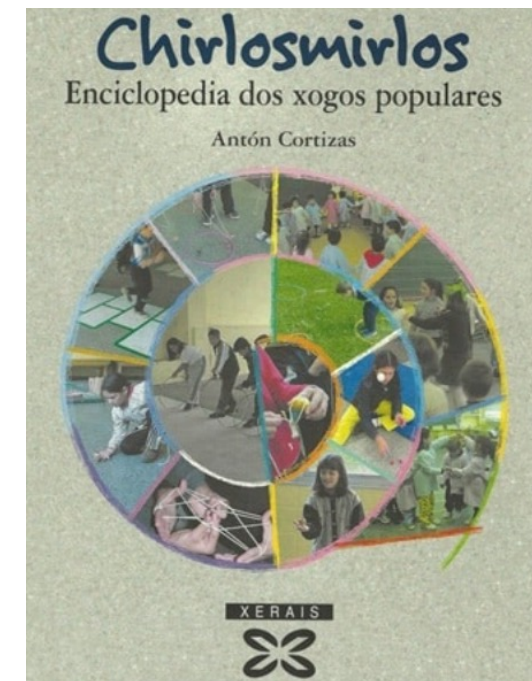
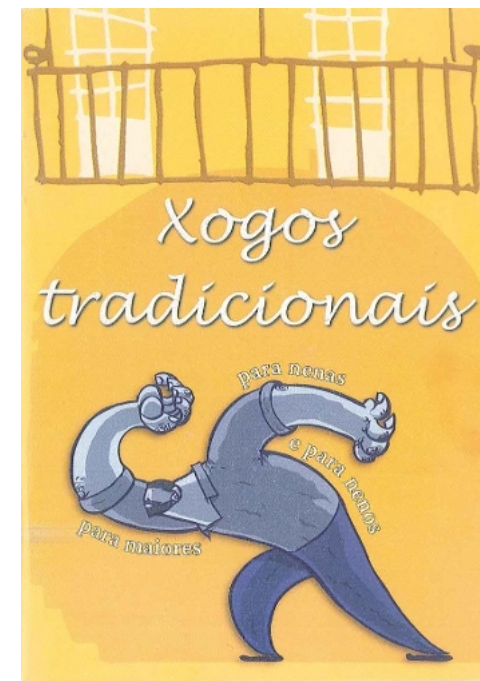
(1)

Propostas lúdicas con castañas...

Propostas lúdicas
con castañas...

XOGOS PARA A CASA E ESPAZOS REDUCIDOS

Xogos tradicionais galegos para tempos de recollida

Observatorio do Patrimonio Lúdico Galego
Ilustracións de Iván Mouronte

Patrimonio lúdico galego

Investigación, recursos e divulgación
dos xogos tradicionais

BAIXO A COORDINACIÓN DE

Silvia López Gómez

Apolinar Varela

Manuela Vázquez Coto

XUNTA DE GALICIA
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA

Culler castaña

- Material: unha culler e unha castaña por neno/a.
- Como se xoga? Cada participante ten que facer un percorrido (que lle será indicado) levando unha culler na boca cunha castaña enriba.
As mans deben ir separados da boca (detrás do cur, aos lados...).
Cada vez que caia a castaña, terá que empezar de novo.
- Variantes: poden participar por parellas ou grupos pequenos e pasar a castaña dun a outro, facendo relevo de castañas.

Lanza-castañas e paraugas

- Material: un paraugas e castañas.
- Como se xoga?
 - o Encestar ou lanzar castañas dentro dun paraugas aberto posto no solo.

O Castapano

- Material: un pano con castañas pegadas ou unha restra de castaña.
- Como se xoga?
 - o Divídense os participantes en dous grupos iguais.
 - o Dáselle un número a cada membro do grupo.
 - o Cada grupo colocado en liña,ponse a cada lado do campo marcado (detrás das liñas marcadas) de xeito que poidan “enfrentados”.
 - o O/a Mestre/a (ou un/unha neno/a quede sen parella)ponse nun punto intermedio do campo.
 - o A persoa do centro educativo di un número suxeitando o castapano nunha man erguida.
 - o A persoa de cada grupo que teña ese número, debe correr ata o centro educativo, coller o castapano e volver para o seu sitio intentando que o contrario non o colla.

Circuíto de outono

- Material: castañas, follas, ourizos ou calquera material que nos permiten facer un circuíto.
- Como se xoga?
 - o Entre eles deben escoller os que farán a proba.
 - o Colacados en fila, deben percorrer o traxecto pata coxa de xeito que todos irán collendo o pé do que vai diante (mentres a primeiro).
 - o Cada vez que pousen o pé ou pisen o camino, terán que empezar de novo.
- Variantes: podemos mandarles facer o percorrido como nós queiramos (libre imaxinación): cara atrás, de lado... Nalgúns dos casos podemos deixar que participen todos/as.

Encesta a castaña

- Material: castañas e unha ou varias canastas.
- Como se xoga?
 - o Colócanse en fila e dáselle unha castaña ou varias (tres, catro...) ou cada neno/a.
 - o Ten que intentar encestar na canastra desde unha distancia determinada.
 - o Tras facer a súa tirada pasará ao final da fila, pasando a tirar o seguinte.
- Variantes:
 - o Pódense pór varias canastas e mentres non enceste na primeira non poderá pasar á seguinte.
 - o Póndese pór varios distancias e en cada rolda pasamos á seguinte (aínda que non encestaran).

Castañola

- Material: castañas e unha mariola.
- Como se xoga? Igual que á mariola normal pero tirando castaña.
- Variantes: podemos variar a forma da mariola (caracol, cadrado...).

Cesta sensorial do outono

- Material: cesta e elementos do outono.
- Como se xoga?
 - o Colocar elementos do outono nunha cesta.
 - o Pechar os ollos e adiviñar que elementos se corresponden coas castañas, guiándonos pola súa textura.

A roda da castaña

- Material: unha castaña.
- Como se xoga?
 - Cólocanse todos sentados en roda menos un, que é o que ten a castaña.
 - Mentres todos teñan os ollos pechados, o da castaña vai dando a volta por fóra da roda e deixa a castaña detrás dun/dunha compañeiro/a.
 - A unha sinal (pitada, palma...), abren os ollos e o/a que teña a castaña éreguese e intenta coller ao/a compañeiro/a que lle deixou a castaña, o/a cal debe sentarse no oco baleiro (onde estaba o/a compañeiro/a).
 - No caso de ser collido, pasa para o medio da roda.

Carreiras de sacos para coller castañas

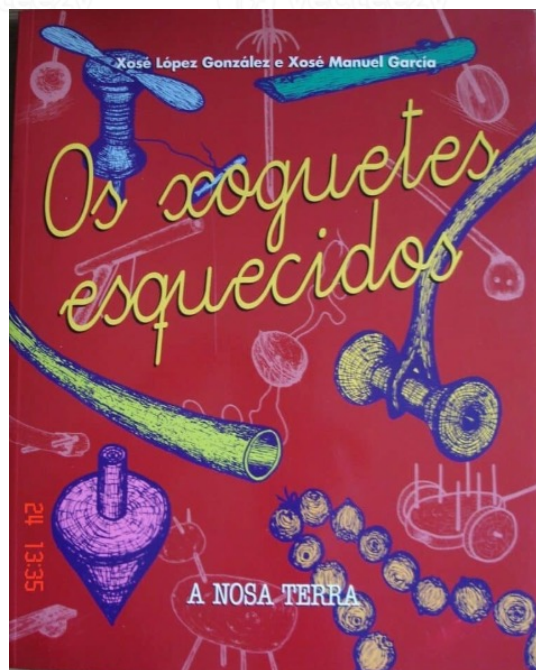
- Material: sacos e castañas.
- Como se xoga?
 - Meterse dentro do saco.
 - Partir dunha liña ata outra de meta na que coller presas de castañas e mételas nunha bolsa que colga dun cinturón.
 - Cando se sinalice co silbato, o/a que teña reunidas máis castañas gaña.

Carreiras de castañas con culleres

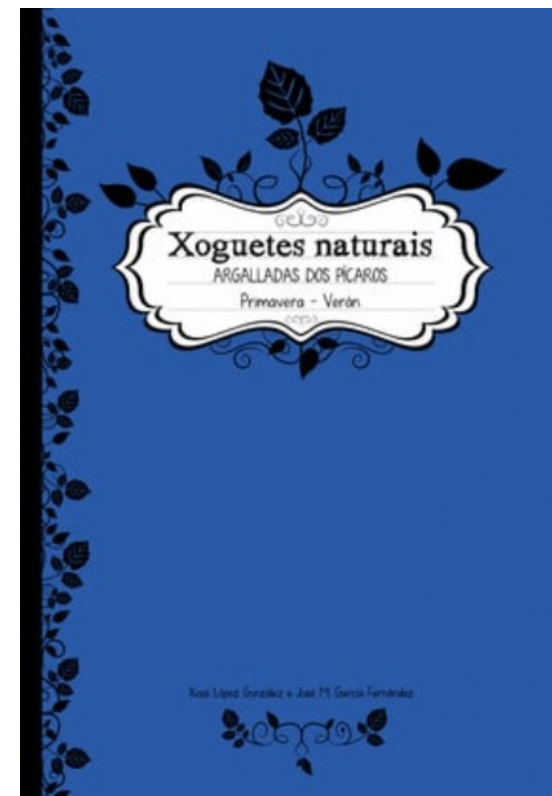
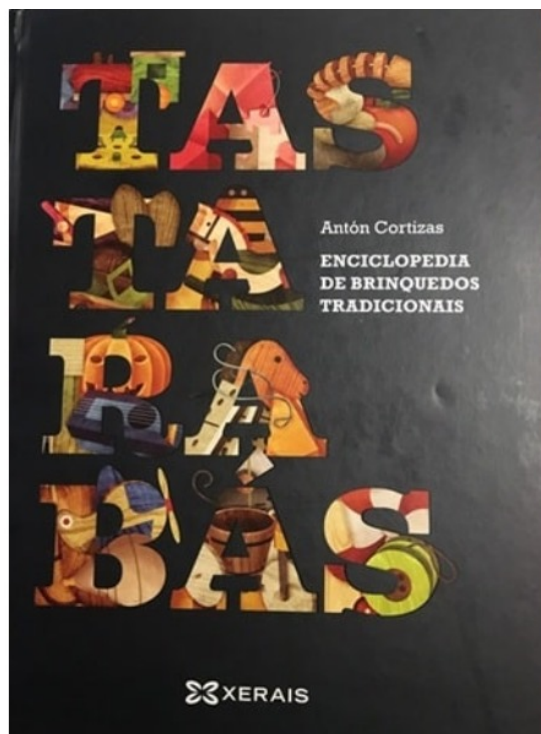
- Material: castañas e culleres.
- Como se xoga?
 - Situamos castañas enriba de culleres.
 - Metemos as culleres na boca.
 - Corremos coas culleres na boca.
 - O/a primeiro/a que chegue á meta gaña.

A mariola das castañas

- Material: a mariola pintada no chan e castañas.
- Como se xoga?
 - Seguir os cadrados da mariola por orde.
 - En cada cadrado hai que resolver unha pregunta.
 - Se se resolve en positivo, gáñase unha castaña.
 - O/a que consiga máis castañas ao final gaña.

Outros xogos...

Para saber máis...

Patrimonio Lúdico Galego

Un exemplo...

CASTAÑAS
SOLIDARIAS EN SERGUDE

Os nenos da escola de Sergude compartimos as castañas que recollemos no noso patio para apoiar a Fundación Sergio Villar. Leva unhas castañas e deixa un donativo. Todo o recadado será doado integramente.

Sergio Villar
FUNDACIÓN

VEN A POLAS TÚAS!
ESCOLA DE SERGUDE. LUGAR IGREXA S/N
MARTES 6 DE OUTUBRO
AO LONGO DA MAÑÁ

**DONATIVO
DENDE
1 OU 2€**

@a_nosa_escola – Escola de Sergude (CRA Boqueixón-Vedra “Neira Vilas”)

Preguntamos aos nosos maiores: que outros xogos populares coñeces arredor das castañas e o Magosto?

Mete as instrucións do xogo no cesto...

No reverse escribe:
Nome do/a informante e lugar de recollida

Páxinas web de interese para obter máis información:

ARQUIVO DIXITAL **MPG**

Galicia
Encantada

ANIVERSARIO
2005 2025
Enciclopedia de Fantasia Popular de Galicia

